

СИСТЕМА АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИМУСОВОГО ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ УПОВНОВАЖЕНИМИ ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОЇ ВИКОНАВЧОЇ СЛУЖБИ ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Мороз В. П.

ВСТУП

Ідея прав і свобод людини розвивалася одночасно із суспільством і державою. За допомогою категорії прав і свобод забезпечувались різноманітні запити людини, збереження життя, здоров'я, безпеки та безпосередньо функціонування самого співтовариства¹.

Права людини на судовий захист є наслідком відповідного розвитку державних органів та розуміння необхідності забезпечення основоположних прав та свобод громадян².

Сучасні динамічні зміни вітчизняного законодавства свідчать про глобальні загальнодержавні процеси реформування органів публічної адміністрації. Для системи суб'єктів, уповноважених до забезпечення виконання судових рішень, створено нове правове поле їх функціонування, і це поставило питання необхідності адаптації до конкуренції у сфері примусового виконання рішень. Процеси прискорення євроінтеграції України вимагали підвищення рівня виконання рішень уповноважених органів, проте низькі показники в цій сфері в Україні призвели до радикальних змін у вітчизняній системі виконавчого провадження та новел до законодавства.

Як наслідок, склалася ситуація, коли під час розроблення нового законодавства, спрямованого на врегулювання діяльності органів та осіб, що здійснюють виконання судових рішень та рішень інших органів, законодавець розгубився в розмаїтті наукових підходів до питання визначення принципів такої діяльності. Оновлення законодавства у сфері виконавчого провадження та застарілість механізму притягнення до відповідальності за правопорушення проти порядку управління призвели до того, що серед осіб, які здійснюють примусове виконання

---

¹ Берестовський І.В. Захист прав людини і громадянина як функція української держави. *Науковий вісник НАВС*. 2011. № 4. С. 124–131.

² Засць А.П. Правова держава в Україні: концепція і механізми реалізації : дис... докт. юрид. наук : 12.00.01. Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. К., 1999. 447 с.

судових рішень та рішень інших органів, дотично законодавець визначив органи Національної поліції та інші органи.

Європейський суд з прав людини у своїх рішеннях неодноразово доходив висновку, що невиконання судового рішення призводить до ситуації, не сумісної з принципом верховенства права, негативно впливає на авторитет органів законодавчої, виконавчої та судової влади, оскільки в цьому разі не досягається кінцева мета правосуддя – захист інтересів громадян і реальне поновлення їхніх порушених прав.

1. Система адміністративно-правового забезпечення виконання судових рішень

Проблема дотримання прав громадян на судовий розгляд набула в Україні особливої актуальності через численні акції протесту, які вже неодноразово відбувалися в Україні, й нерідко залежить від соціально-політичної ситуації в країні. Водночас слід зазначити, що питання розгляду судами скарг на рішення, дії або бездіяльність державного виконавця чи іншої посадової особи під час виконання судового рішення та кількість судових спорів щодо реалізації права громадян становлять значну та складну практику діяльності адміністративних судів.

Під час розгляду справ у сфері порушень щодо забезпечення виконання судових рішень суди мають керуватися низкою національних та міжнародних нормативно-правових документів, а саме положеннями Конституції України, Конвенції про захист прав і основоположних свобод, Законами України «Про державну виконавчу службу», «Про виконавче провадження», «Про звернення громадян», наказом Міністерства юстиції України від 15.12.1999 року № 74/5 «Інструкція про проведення виконавчих дій», наказом Міністерства юстиції України від 2.04.2012 року № 512/5 «Інструкція з організації примусового виконання рішень» та іншими актами, що врегульовують питання порядку виконання судового рішення та притягнення до відповідальності осіб, уповноважених здійснювати виконання судового рішення, в разі їх бездіяльності.

Система органів у сфері забезпечення виконання судових рішень передбачає застосування нормативно-правових актів, зокрема, ними є Кодекс про адміністративні правопорушення України (далі – КУпАП)³ та Кодекс адміністративного судочинства України (далі – КАС України)⁴. Більшість норм, які стосуються примусового виконання судових рішень, котрі містяться в Кодексі про адміністративні

---

³ Кодекс України про адміністративні правопорушення. Харків : Одиссей, 2014. 288 с.

⁴ КАСУ.

правопорушення, стосується працівників Національної поліції, що лише посилює коло їхніх обов'язків із приводу забезпечення примусового виконання судових рішень.

Правовою засадою є також підзаконні нормативно-правові акти компетентних органів, що видаються на підставі законів і для їх виконання. Одними з основних видів таких нормативних актів державних органів є постанови Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України. До таких документів, слід, зокрема, віднести накази Міністерства юстиції України від 02.04.2012 р. № 512/5 «Про затвердження Інструкції з організації примусового виконання рішень суду», який регулює питання здійснення судочинства та примусового виконання судових рішень через уповноважених осіб, які мають конкретні права та обов'язки під час здійснення своєї службової діяльності. Крім того, даним документом передбачено визначення основних понять, які стосуються примусового виконання судових рішень, а саме статус приватних і державних виконавців, Національної поліції, а також інших уповноважених осіб, які здійснюють контроль над здійсненням примусового виконання судових рішень⁵ та від 22.10.2018 р. № 3284/5 «Про затвердження Порядку проведення перевірок діяльності органів державної виконавчої служби, приватних виконавців»⁶, який регламентує діяльність органів та уповноважених осіб, які здійснюють перевірку осіб та установ, що здійснюють контроль за примусовим виконанням судових рішень. У даному наказі дається конкретна нормативна регламентація правового статусу державних виконавців, приватних виконавців, Національної поліції та інших уповноважених органів.

Важливе місце в правовому регулюванні примусового виконання судових рішень, підтриманні в її роботі неухильного усвідомлення **важливості дотримання кожним працівником принципу законності також посідають відомчі нормативно-правові акти МВС України** (Національної поліції України), що забезпечують реалізацію діючих правових норм, регламентують діяльність поліції щодо забезпечення виконання покладених на неї завдань й обов'язків під час залучення їх до примусового виконання судових рішень. До таких документів слід віднести Закон України «Про державний захист працівників суду і

---

⁵ Про затвердження Інструкції з організації примусового виконання рішень суду : Наказ Міністерства юстиції України від 02.04.2012 р. № 512/5 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0489-12#Text> (дата звернення: 27.02.2021).

⁶ Про затвердження Порядку проведення перевірок діяльності органів державної виконавчої служби, приватних виконавців: наказ МЮУ від 22.10.2018 р. № 3284/5 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1195-18#Text>

правоохоронних органів»⁷, Закон України «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі»⁸.

Основним завданням, яке покладається на правоохоронні органи, є забезпечення основоположних прав та свобод громадян. Завдяки цим **нормативно-правовим актам поліція набуває повноважень щодо забезпечення правового статусу громадян** не лише у сфері адміністративного судочинства, але й у разі примусового виконання судових рішень.

Слід зауважити, що вищевказані правові акти потребують залучення великої кількості особового складу для реалізації тих норм, які передбачені цими законами. На жаль, недостатність кадрів у правоохоронній сфері негативно впливає на здійснення повноважень поліції у сфері примусового виконання судових рішень, а також у забезпеченні законних прав та свобод громадян, зокрема суддів або інших працівників правоохоронної структури.

Розкриваючи питання системи суб'єктів у сфері забезпечення примусового виконання судових рішень, ми зосереджуємо свою увагу на адміністративно-правовому статусі органу державної влади, оскільки наше дослідження присвячено адміністративно-правовому забезпеченню примусового виконання судових рішень, де державна виконавча служба є основним суб'єктом, що забезпечує виконання судового рішення, залучаючи інші уповноважені органи – органи Національної поліції, органи казначейства та інші. Однак акцентуємо увагу й на тому, що не тільки державні органи уповноважені забезпечувати примусове виконання судового рішення. Відповідно до Закону України «Про органи та осіб уповноважені до виконання судових рішень» до них віднесено і приватних виконавців⁹.

Силовим органом, котрий також є одним з основних дотичних органів, що залучаються до виконання судового рішення, є **орган Національної поліції. Відповідно до спільного наказу Міністерства внутрішніх справ** (далі – МВС), Міністерства юстиції України (далі – МЮУ) від 30.01.2018 р. № 64/261/5 «Порядок взаємодії Міністерства внутрішніх справ України, Національної поліції України та органів і осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» (далі – Порядок взаємодії) передбачається забезпечення

---

⁷ Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів : Закон України від 23 грудня 1993 року. *Голос України*. 1994.

⁸ Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі : Закон України від 01.12.1994 р. № 264/94-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/264/94-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 27.02.2021).

⁹ Закон України «Про органи та осіб, уповноважених до виконання судових рішень».

залучення державними, приватними виконавцями працівників органів Національної поліції України до забезпечення публічної безпеки і порядку під час проведення примусового виконання судових рішень і рішень інших органів¹⁰.

Вищевказаний порядок визначає механізм взаємодії Міністерства внутрішніх справ України, Національної поліції України з державними, приватними виконавцями під час проведення виконавчих дій щодо примусового виконання судових рішень і рішень інших органів.

Відповідно до розділу IV ст. 1 Порядку взаємодії, поліцейські залучаються державними, приватними виконавцями для забезпечення публічної безпеки і порядку, запобігання, припинення кримінальних та адміністративних правопорушень, ужиття заходів, спрямованих на усунення загроз життю та здоров'ю державних, приватних виконавців, фізичних осіб, що виникли під час проведення виконавчих дій у випадках:

- примусового проникнення виконавця до житла чи іншого володіння фізичної особи;
- виконання постанови державного, приватного виконавця про розшук транспортного засобу боржника;
- примусового виселення боржника;
- примусового вселення стягувача;
- усунення перешкод у користуванні приміщенням (житлом)¹¹.

Цілі, для досягнення яких залучаються працівники поліції виконавцем, визначені п. 2 розділу II Інструкції з організації примусового виконання рішень, затвердженої наказом Міністерства юстиції України від 02.04.2012 р. № 489/20802 (далі – Інструкція з організації примусового виконання рішень), зокрема: забезпечення публічної безпеки і порядку, запобігання, припинення кримінальних та адміністративних правопорушень, ужиття заходів, спрямованих на усунення загроз життю та здоров'ю виконавців, фізичних осіб, що виникли під час проведення виконавчих дій щодо примусового виконання судових рішень і рішень інших органів. Наведене відображено й у положеннях п. 26 ч. 1 ст. 23 Закону України «Про Національну поліцію»¹².

Залучення для проведення виконавчих дій працівників поліції здійснюється за вмотивованою постановою виконавця, яка надсилається керівнику територіального органу поліції за місцем проведення

---

¹⁰ Порядок взаємодії Міністерства внутрішніх справ України, Національної поліції України та органів і осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів»: наказ МВС, МЮУ від 30.01.2018 р. № 64/261/5.

¹¹ Там само.

¹² Інструкція з організації примусового виконання рішень, затверджена наказом Міністерства юстиції України від 02.04.2012 р. № 489/20802.

виконавчої дії (абзац другий ч. 4 ст. 18 Закону України «Про виконавче провадження», п. 2 розділу II Інструкції з організації примусового виконання рішень).

Визначення в законодавстві саме постанови виконавця як підстави залучення працівників поліції до участі у здійсненні виконання рішень заслуговує на увагу в тому контексті, що подеколи не виконавець, а суд санкціонує вчинення певних виконавчих дій чи можливість подальшого вчинення певних виконавчих дій (наприклад, суд санкціонує розшук боржника-фізичної особи, дитини, суд санкціонує привід боржника). При цьому сам по собі привід не є виконавчою дією, а є необхідною передумовою вчинення надалі виконавцем виконавчих дій після фактичного приводу боржника-фізичної особи до виконавця, що є передумовою до залучення уповноважених осіб органів Національної поліції та процесуального механізму реалізації їх функцій.

Необхідністю комплексного правового підходу до реалізації процедури **взаємодії виконавців та уповноважених осіб органів Національної поліції є визначення підстав для останнього, а саме:**

– **взаємодія в разі примусового входження виконавця до житла чи іншого володіння** фізичної особи, на земельні ділянки, до житлових та інших приміщень боржника-фізичної особи, особи, в якій перебуває майно боржника чи майно та кошти, належні боржникові від інших осіб, проведенні в них огляду, в разі потреби примусового відкриття їх виконавцем, опечатування таких приміщень, арешту, опечатування та вилучення належного боржникові майна, яке там перебуває та на яке згідно із законом можливо накласти стягнення (п. 4 ч. 3 ст. 18 Закону України «Про виконавче провадження»¹³, п. 2.1. Інструкції про порядок взаємодії органів внутрішніх справ України та органів державної виконавчої служби за примусового виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб), затвердженої спільним наказом Міністерства внутрішніх справ України та Міністерства юстиції України від 25.06.2002 р. № 607/56/5)¹⁴;

– **взаємодія виконавців та працівників поліції має місце в процесі здійснення примусового виселення, примусового вселення.** Згідно з приписами ч. 4 ст. 66 Закону України «Про виконавче провадження», примусове виселення здійснюється в присутності понятих за участю працівників поліції. Аналогічні положення містить п. 6 розділу IX

---

¹³ Закон України «Про виконавче провадження».

¹⁴ Інструкція про порядок взаємодії органів внутрішніх справ України та органів державної виконавчої служби при примусовому виконанні рішень судів та інших органів (посадових осіб), затверджена спільним наказом Міністерства внутрішніх справ України та Міністерства юстиції України від 25.06.2002 № 607/56/5

Інструкції з організації примусового виконання рішень, п. 2.1. Інструкції про порядок взаємодії. При цьому норми ч. 1 ст. 66 Закону України «Про виконавче провадження» пов'язують початок саме примусового виконання рішення про виселення з невиконанням рішення боржником самостійно у строк, визначений ч. 6 ст. 26. Даний вид виконавчого провадження відрізняється значною емоційною напруженістю, оскільки порушується звичний порядок життя боржника¹⁵. Тому вкрай необхідним є забезпечення працівниками поліції порядку і безпеки, вжиття ними заходів щодо усунення загроз життю та здоров'ю виконавців, фізичних осіб, що можуть виникати під час проведення виконавчих дій із примусового виселення.

У контексті примусового вселення ситуація дещо складніша, що пов'язано із взаємно суперечливими положеннями ст. 67 Закону України «Про виконавче провадження». На наш погляд, вирішення даного питання лежить у площині визначення поняття «примусове вселення» – забезпечення державним виконавцем безперешкодного входження стягувача у приміщення, що зазначено у виконавчому документі, та його проживання (перебування) в ньому (ч. 2 ст. 67 Закону України «Про виконавче провадження»¹⁶. Відповідно, виявивши, що рішення про вселення самостійно не виконано боржником (державний виконавець може це перевірити шляхом виклику до себе для дачі пояснень боржника, стягувача – це корелюється з його правом, передбаченим п. 14 ч. 3 ст. 18; крім того, приписи ч. 4 ст. 19 зобов'язують сторони повідомити виконавця про виконання рішення боржником самостійно) у строк, визначений ч. 6 ст. 26 Закону України «Про виконавче провадження», державний виконавець має розпочати його примусове виконання (тобто із залученням понятих, працівників поліції).

У цьому аспекті досить слушною є теза С. Я. Фурси та інших учених-юристів, які пропонують разом із письмовим повідомленням боржника і стягувача (ч. 4) повідомляти орган внутрішніх справ про необхідність відрядження працівників для забезпечення порядку під час виконання рішення про вселення¹⁷.

---

¹⁵ Фурса С.Я., Фурса Є.І., Щербак С.В. Закони України «Про державну виконавчу службу», «Про виконавче провадження», «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини»: науково-практичний коментар. за заг. ред. С.Я. Фурси. Київ: Фурса С.Я.: КНТ, 2008. 1172 с.

¹⁶ Закону України «Про виконавче провадження».

¹⁷ Фурса С.Я., Фурса Є.І., Щербак С.В. Закони України «Про державну виконавчу службу», «Про виконавче провадження», «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини»: науково-практичний коментар. за заг. ред. С.Я. Фурси. Київ: Фурса С.Я.: КНТ, 2008. 1172 с.

Працівники поліції безпосередньо виконують ухвали судів про привід боржника, розшук боржника або дитини у виконавчому провадженні. Вище вже було розглянуто аспект даного питання стосовно відсутності необхідності виносити виконавцем окремої постанови про залучення працівників поліції для безпосереднього здійснення такого приводу, розшуку, адже в цьому разі підстава здійснення приводу й розшуку – це відповідна ухвала суду стосовно потреби приведення у відповідність до Закону України «Про виконавче провадження» Інструкції про взаємодію. Приписи п. 14 ч. 3 ст. 18 Закону України «Про виконавче провадження» передбачають право виконавця звертатися до суду щодо застосування до боржника, який без поважних причин не з'явився за викликом виконавця, приводу. У судових рішеннях нерідко зазначається, що привід за своєю правовою природою є заходом процесуального примусу, що полягає в затриманні та примусовому доставленні особи задля забезпечення її участі у провадженні в разі, якщо цю особу було належним чином викликано, але вона не з'явилася без поважних причин або без повідомлення про причини неприбуття^{18, 19}. У даному аспекті доцільно зосередити увагу на необхідності дотримання міжнародних стандартів органами поліції, які орієнтовані на дотримання прав людини²⁰.

Доцільно виокремити світові стандарти роботи поліції за такими напрямками: застосування ненасильницьких заходів, використання сили тільки в законних цілях охорони правопорядку, використання сили повинно бути пропорційним законним цілям, заподіяння шкоди повинно бути зведене до мінімуму та інші.

Таким чином, система органів державної влади – наявний ряд органів, що реалізують владні повноваження від імені держави, однак не належать до жодної з гілок державної влади в Україні, що пояснюється давністю ідеї розподілу державної влади на три гілки та значним урізноманітненням функцій держави, на виконання яких державні органи створюються на сучасному етапі.

Відповідно до ст. 6 законів України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших

---

¹⁸ Ухвала Яготинського районного суду Київської області від 21.12.2016 р. у справі № 382/2331/14-ц: *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/63590694>

¹⁹ Ухвала Центрального районного суду м. Миколаєва від 03.01.2017 р. у справі № 490/12/17: *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/63912859>

²⁰ Аннеке Оссе. Принципи діяльності поліції: методическое пособие. URL: https://www.amnesty.nl/content/uploads/2017/01/understanding_policing_2007_russian.pdf?x53918

органів», «Про виконавче провадження» систему органів примусового виконання рішень становлять:

- Міністерство юстиції України;
- органи Державної виконавчої служби, утворені Міністерством юстиції України в установленому законодавством порядку;
- приватні виконавці;
- інші органи, уповноважені на виконання функцій із примусового виконання судових рішень у разі їх залучення в порядку, визначеному законодавством (Національна поліція, органи фіскальної служби, які визначені як дотичні органи);
- залучені учасники виконавчого провадження та особи, які залучаються до проведення виконавчих дій, представники сторін виконавчого провадження, прокурор, експерт, спеціаліст, перекладач, суб'єкт оціночної діяльності (відповідно до ст. 14 Закону України «Про виконавче провадження»²¹).

Враховуючи викладене вище, акцентуємо увагу на тому, що до реалізації виконання судових рішень у рамках примусового порядку обов'язково залучають працівників поліції, що з аналізу практики застосування показує ряд особливостей та складностей у даному напрямі, що ми розглянемо далі для розкриття теми дослідження.

Державні виконавці у взаємодії з органами поліції зобов'язані вживати заходів для виконання рішень, передбачених зазначеними вище законами, та в повному обсязі, вчасно і справедливо здійснювати адміністративні заходи.

Крім того, зазначимо, що відповідно до ч. 4 ст. 66 Закону, примусове виселення здійснюється у присутності понятих за участю працівників поліції. Залучення для проведення виконавчих дій працівників поліції здійснюється за вмотивованою постановою виконавців, яка надсилається керівнику територіального органу поліції за місцем проведення відповідної виконавчої дії. У залученні поліції для проведення виконавчих дій може бути відмовлено лише з підстав залучення особового складу даного територіального органу поліції до припинення групового порушення громадської безпеки і порядку чи масових зворушень, а також для подолання наслідків масштабних аварій чи інших масштабних надзвичайних ситуацій (ч. 4 ст. 18 Закону)²².

Так, ч. 1 ст. 22 Закону визначено, що виконавчі дії можуть проводитися в присутності понятих. Тобто існує певне коло виконавчих

---

²¹ Закон України «Про виконавче провадження».

²² Кононець В.П. Підходи до розуміння адміністративно-правового механізму забезпечення примусового виконання судових рішень. *Юридична наука*. 2020. № 2. С. 161–170.

дій, які не можуть бути проведені без участі понятих. Зокрема, ч. 2 ст. 22 Закону визначені випадки, коли під час проведення виконавчих дій присутність понятих є обов'язковою, а саме в передбаченому ч. 3 ст. 53 цього Закону, а також у разі відсутності боржника або його представника під час вчинення виконавчих дій, пов'язаних із примусовим входженням на земельні ділянки, до нежитлових приміщень і сховищ, де зберігається майно боржника, на яке звернено стягнення, або майно стягувача, яке має бути повернуто йому в натурі, до житла, іншого володіння особи для забезпечення примусового виселення з нього та вселення в нього, під час проведення опису, арешту, вилучення і передачі майна. При цьому звертаємо увагу, що кількість понятих під час вчинення виконавчих дій не може бути меншою, ніж дві особи (ч. 3 ст. 22 Закону)²³.

Таким чином, обов'язковими умовами під час примусового виселення боржника є те, що відповідні виконавчі дії здійснюються у присутності не менш ніж двох понятих та за участі працівників поліції. Крім того, у випадку проведення виконавчих дій з виконання рішення суду про виселення боржника за відсутності останнього або в разі, коли боржник відмовляється звільнити приміщення від свого майна, державний виконавець зобов'язаний провести опис усього належного боржнику майна. Під час виконання рішення про виселення боржника арешт на майно боржника не накладається. При цьому винесення виконавцем постанови про опис та арешт майна боржника є підставою для оскарження дій державного виконавця та визнання відповідної постанови незаконною. Так, відповідно до ч. 6 ст. 66 Закону України «Про виконавче провадження», якщо боржник перешкоджає виконанню рішення про його виселення, державний виконавець накладає на нього штраф відповідно до законодавства²⁴. А в разі повторного невиконання рішення боржником без поважних причин виконавець у тому самому порядку накладає на нього штраф у подвійному розмірі та звертається до органів досудового розслідування з повідомленням про вчинення кримінального правопорушення²⁵.

Крім того, ч. 2 ст. 76 Закону визначено, що за наявності ознак кримінального правопорушення в діях особи, яка умисно перешкоджає виконанню рішень чи в інший спосіб порушує вимоги закону про виконавче провадження, державний виконавець повинен скласти акт про порушення і звернутися до органів досудового розслідування з повідомленням про вчинення правопорушення. Також ст. 342 Кримінального кодексу України встановлено відповідальність щодо осіб, які

---

²³ Закон України «Про виконавче провадження».

²⁴ Там само.

²⁵ Там само.

здійснюють опір державному виконавцю під час примусового виконання рішень, а саме вони караються штрафом від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк від трьох до шести місяців, або обмеженням волі на строк до чотирьох років, або позбавленням волі на строк до двох років. До того ж умисне невиконання вироку, рішення, ухвали, постанови суду, що набрали законної сили, або перешкоджання їх виконанню карається штрафом від п'ятисот до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням волі на строк до трьох років (ст. 382 КК України)²⁶.

Таким чином, у випадку умисного повторного невиконання боржником рішення суду про виселення, за наявності відповідних підтверджуючих документів у матеріалах виконавчого провадження державний виконавець вживає таких заходів щодо боржника: складає акт про порушення; виносить постанову про накладення штрафу на боржника; звертається до органів досудового розслідування з повідомленням про вчинення правопорушення.

Слід зазначити, що про виконання рішення про виселення боржника державний виконавець складає акт, що підписується особами, які брали участь у виконанні рішення про примусове виселення (ч. 8 ст. 66 Закону)²⁷. Акт державного виконавця, який складається про виконання рішення про виселення боржника, має відповідати вимогам п. 8 Розділу Інструкції. Зокрема, до акта можуть вноситись також інші відомості, зокрема, в разі необхідності в акті державний виконавець зазначає: зауваження осіб, які брали участь у виконанні рішення, та понять; відомості про опір боржника, прийняття рішення; про вчинення дій щодо опису майна боржника.

Згідно з ч. 9 ст. 66 Закону України «Про виконавче провадження», у разі якщо особі, яка підлягає виселенню, має бути надано інше житлове приміщення, державний виконавець надсилає органу, який відповідно до судового рішення зобов'язаний надати боржнику інше житлове приміщення, повідомлення про строк виконання рішення про надання такого приміщення. У разі ненадання у визначений строк іншого житлового приміщення державний виконавець складає відповідний акт і звертається до суду з поданням щодо встановлення порядку подальшого виконання рішення. До вирішення судом зазначеного питання виконавчі дії не проводяться.

За результатами аналізу практики виселення та аналізу судових рішень, ми дійшли висновку, що відсутність зареєстрованих осіб не

---

²⁶ Кримінальний кодекс України.

²⁷ Закон України «Про виконавче провадження».

означає звільнену квартиру від сторонніх осіб на момент купівлі-продажу. Враховуючи вищевикладене, акцентуємо увагу на тому, що процедура виконавчого провадження та дії державних виконавців ускладнюються цими фактами, що спричиняє тісну взаємодію з органами Національної поліції та вимагає наявності передбачених законодавством примусових повноважень державного виконавця або наявності силової структури в системі органів державної виконавчої служби, що забезпечувала би швидкий та оперативний механізм виконання судового рішення і здійснювала захист життя та здоров'я державних виконавців під час виконання ними своїх функціональних обов'язків.

З метою покращення ефективності діяльності в даному напрямі вважаємо за доцільне доповнити ст. 66-1 Закону України «Про виконавче провадження» та викласти в такій редакції:

«У разі невиконання боржником рішення про його виселення самостійно державний виконавець виконує його примусово.

Державний виконавець призначає день і час примусового виселення, про що письмово інформує сторону боржника. Із цього моменту боржник вважається повідомленим про примусове виселення з урахуванням достовірної адреси, куди надсилається повідомлення про виселення, що повинен установити державний виконавець.

Відсутність боржника, належним чином повідомленого про день і час примусового виселення, під час виконання рішення про виселення боржника не є перешкодою для його виселення.

Примусове виселення полягає у звільненні приміщення, що визначено у виконавчому документі, а саме його майна, тварин та інших речей, що визначені у виконавчому документі.

Примусове виселення здійснюється у присутності понять за участі працівників поліції та інших органів, які уповноважені на примусове виселення, негайно, протягом доби».

Таким чином, відповідно до ст. 66 Закону України «Про виконавче провадження», примусове виселення забезпечується виключно за рішенням суду щодо примусового виселення (чи вселення) та може бути в разі незаконного продажу нерухомого майна, розподілу спадщини та інших дій. Після розгляду матеріалів справи в судовому порядку суд виносить судові рішення про примусове виселення, й особі надається 10 днів для виселення. Якщо особа здійснює самостійне виселення, державний виконавець виносить акт про виконання судового рішення та виносить постанову про закриття виконавчого провадження. У разі коли виселення не здійснюється, на підставі рішення суду виноситься виконавчий лист, уповноважена особа державної виконавчої служби

вносить постанову за ст. 185-6 КУПАП²⁸, після чого вноситься акт та постанова про накладення штрафу в подвійному розмірі. У разі несплати штрафу та ухилення від виконання рішення уповноважена особа державної виконавчої служби звертається із заявою до органу національної поліції та передає матеріали про відкриття кримінального провадження за ст. 382 ККУ. Особа державної виконавчої служби закриває виконавче провадження за п. 11 ч. 1 ст. 39 Закону України «Про виконавче провадження». За кримінальним провадженням вносяться відомості до ЄРДР щодо особи, вноситься підозра правопорушнику.

Актуальним наразі аспектом є дослідження особливостей виконавчих проваджень під час карантинних обмежень, адже у зв'язку з поширенням карантинних заходів виникає низка проблемних питань у сфері забезпечення примусового виконання судових рішень. Так, незважаючи на обмежувальні карантинні заходи, органами державної виконавчої служби забезпечується безперебійна робота в період карантину. Жодних змін у частині стягнення боргів та в роботі з боржниками й особами, які звертаються до цих органів, не відбулось. Проте виконавчі дії щодо примусового виконання рішень, які потребують виїзду виконавця за обов'язковою участю стягувача, переносяться, оскільки стягувачі не бажають брати участь і бути присутніми під час вчинення виконавчих дій у період карантину. У таких випадках державні виконавці за власною ініціативою чи за заявою сторони виконавчого провадження можуть скористатися правом, передбаченим ст. 32 Закону України «Про виконавче провадження», та вирішити питання про відкладення проведення виконавчих дій.

Державні виконавці в електронному вигляді отримують інформацію щодо боржника чи його майна і в автоматичному режимі відповідними постановами накладають арешти на майно та вчиняють інші, передбачені Законом дії, пов'язані з примусовим виконанням рішень.

Враховуючи, що виконавче провадження є останнім етапом провадження, що полягає у примусовому виконанні судових рішень, рішень інших органів, посадових осіб, які головним чином уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення. Ця крайня ланка правозастосовної процедури є не менш важливою в порівнянні з іншими стадіями провадження у справах про адміністративні правопорушення, тому що вона виступає основним гарантом виховання як громадян (загальна превенція), так і осіб, визнаних винними у вчиненні адміністративного правопорушення (спеціальна превенція) в дусі точного та неухильного додержання Конституції та законів України.

---

²⁸ Кодекс України про адміністративні правопорушення. Харків : Одиссей, 2014. 288 с.

Крім того, ця сходинка також забезпечує реалізацію фундаментального принципу виконавчого провадження – обов’язковість виконання рішення, без якого є ілюзорним процес виховання. Наприклад, у виконавчому документі відсутні необхідні дані про особу боржника, що дозволить суб’єкту владних повноважень оперативно, економічно й точно примушувати його до примусового виконання рішення на користь стягувача, дотримуючись установлених законодавством строків. До того ж якщо у виконавчому документі відсутній ідентифікаційний код платника податків або паспортні дані, то виконавчий документ підлягає поверненню стягувачу. Вирішення даного казусу дозволить забезпечити належне дотримання принципу обов’язковості виконання рішень та головне завдання КУпАП – виховання та невідворотність покарання.

2. Адміністративно-правові та кримінально-правові засоби забезпечення примусового виконання судових рішень

Досліджуючи питання адміністративно-правових та кримінально-правових засобів забезпечення примусового виконання судових рішень, перед нами постало питання виправлення колізійних особливостей у правовому вимірі сфери забезпечення примусового виконання рішення, що не дає змогу посадовим особам органів державної виконавчої служби здійснювати належним чином свої повноваження.

Натепер Національна поліція України для забезпечення виконання покладених на неї завдань вживає чимало заходів, які входять до її компетенції, на неї покладено головне завдання щодо забезпечення та охорони прав і свобод людини. Так, відповідно до п. 8 ст. 23 Закону України «Про Національну поліцію», поліція приймає рішення про застосування адміністративних стягнень за вчинення адміністративних правопорушень, вичерпний перелік яких наведений у ст. 222 КУпАП²⁹. У таких випадках уповноважені працівники поліції відповідно до статей 258 («Випадки, коли протокол про адміністративне правопорушення не складається») та 283 («Зміст постанови по справі про адміністративне правопорушення») КУпАП виносять постанову про накладення штрафу³⁰. Крім того, поліція забезпечує та здійснює контроль над примусовим виконанням рішення. Як вже згадувалося вище, ці передбачені законом дії є невід’ємною частиною виховання особи та здійснення поліцією загальної та спеціальної превенції.

Згідно з ч. 1 ст. 307 КУпАП, штраф має бути сплачений порушником не пізніше п’ятнадцяти діб із дня вручення йому постанови у справі про

---

²⁹ Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 18.12.1984 р. № 8073Х. Відомості *Верховної Ради УРСР*. 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122.

³⁰ Там само.

адміністративне правопорушення. Однак, згідно з практикою, приблизно кожна третя особа, яка була зобов'язана сплатити штраф, не вкладається з різних причин у визначений законодавством строк виконання стягнення, проте найпоширеніший мотив такої поведінки закладено саме у фундаменті правового нігілізму. Беззаперечно, це є проблемою всього суспільства, всієї держави. Так, згідно з ч. 1 ст. 308 КУпАП, якщо порушник у п'ятнадцятиденний строк не сплачує штраф, то уповноважена посадова особа органу Національної поліції відправляє постанову разом із виконавчим документом – заявою до органу державної виконавчої служби (державного виконавця). У цьому разі порушник зобов'язаний сплатити подвійний розмір штрафу відповідно до призначеної кількості неоподаткованих мінімумів доходів громадян у межах санкції статті або частини статті, яка регламентує відповідальність за суспільно шкідливі діяння (дію чи бездіяльність), учинені особою, а також витрати на облік зазначених правопорушень³¹. Тут існують свої процесуальні складнощі, які ми будемо обговорювати в даному дослідженні, вирішення котрих будуть сприяти досягненню мети нашої роботи.

Так, відповідно до ст. 3 Закону України «Про звернення громадян» заява – це звернення громадян до державних органів, закладів, установ, організацій з метою реалізації закріплених у Конституції та законах прав, свобод та законних інтересів, у тому числі повідомлення вказаних державних суб'єктів про порушення ними чинного законодавства, а також акцентування на недоліки в їхній діяльності. Клопотанням розглядається письмове звернення до уповноважених органів державної влади про визнання за собою чи за іншими особами спеціального статусу, прав чи свобод³². Виходить, що виконавчий документ (заява) і є, по суті, клопотанням, яке передбачено вказаним законом, бо в нашому випадку поліцейський-стягувач шляхом надання постанови та заяви державному виконавцю звертається до останнього про закріплення за боржником обов'язку – примусово виконати рішення про сплату штрафу.

Говорячи про виконавче провадження у справах про адміністративні правопорушення, поліцейські в постанові не зазначають ідентифікаційний код платника податків, через що державний виконавець або повертає виконавчий документ поліцейському-стягувачу, або здійснює запит органам фіскальної служби щодо надання йому ідентифікаційного

---

³¹ Науково-практичний коментар Кодексу України про адміністративні правопорушення / за ред. С.В. Петкова. Київ : Юрінком Інтер, 2020. 792 с.

³² Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 18.12.1984 р. № 8073X. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122.

коду. Це пояснюється тим, що поліцейський не вимагає пред'явлення коду під час складання постанови або ж особа, щодо якої виноситься постанова, відмовляється давати код, мотивуючи це тим, що це порушує її основоположне право на невтручання в особисте життя, закріплене у ст. 32 Конституції України³³. До того ж у ч. 2 ст. 283 КУпАП серед обов'язкових реквізитів постанови по справі про адміністративне правопорушення такий реквізит, як ідентифікаційний код платника податків, відсутній.

Державна фіскальна служба визначає ідентифікаційний код як особистий індивідуальний десятизначний номер для обліку у фіскальних органах для сплати податків та інших обов'язкових платежів³⁴. Внесення громадян у ДРФО й отримання реєстраційного номера облікової картки, тобто реєстрація фізичних осіб-платників податків й інших обов'язкових платежів, здійснюється органами державної податкової служби за місцем постійного проживання платників. Підставою для такої реєстрації є облікова картка за формою № 1ДР, яка має бути підписана власне особою та подана до органу державної податкової служби за Інструкцією³⁵ про порядок і умови передачі державним податковим інспекціям інформації для реєстрації фізичних осіб у державному реєстрі фізичних осіб-платників податків та інших обов'язкових платежів.

Для реєстрації у ДРФО громадянин України пред'являє до податкового органу за місцем проживання паспорт або документ, що містить необхідні відомості, а саме: прізвище, ім'я, по батькові; дату народження; місце народження та місце проживання (країна, область, район, населений пункт), та заповнює облікову картку за формою № 1ДР, яку можна безкоштовно отримати в державних податкових інспекціях і в електронному вигляді на сайті Державної податкової адміністрації України. Отримання реєстраційного номера облікової картки здійснюється Державною податковою адміністрацією України у двотижневий термін від дня подання форми № 1ДР.

Після реєстрації в ДРФО особа отримує в органі державної податкової служби документ із реєстраційним номером облікової картки. До 21 лютого 2002 року таким документом була довідка про присвоєння ідентифікаційного номера фізичної особи-платника податків, а після – картка фізичної особи-платника податків на паперовому носії.

---

³³ Конституція України Конституція України від 28 червня 1996 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

³⁴ Ідентифікаційний номер фізичної особи. URL: <https://ru.wikipedia.org/wiki>.

³⁵ Де отримати індивідуальний податковий номер? URL: https://kyivcity.gov.ua/pasport_svidotstva_ta_dovidky/identyfikatsiinyi_kod/de

Довідка про присвоєння ідентифікаційного номера вважається такою, що має силу картки фізичної особи-платника податків.

Картки неповнолітніх громадян незалежно від їхнього віку видаються одному з батьків за наявності свідоцтва про народження дитини та особистого паспорта громадянина України одного з батьків або його паспортного документа з визначеним місцем проживання і відміткою про реєстрацію дитини. У виняткових ситуаціях (хвороба, відпустка, відрядження, перебування в іншому регіоні країни тощо) за бажанням громадянина можлива видача картки іншій особі за наявності особистого паспорта цієї особи або її паспортного документа, паспорта громадянина, для якого здійснюється видача, або його паспортного документа чи ксерокопії цього паспорта або паспортного документа (з чітким зображенням) та нотаріально засвідченого доручення на отримання картки³⁶.

Фізична особа в разі зміни своїх реєстраційних даних (прізвища, імені, по батькові або адреси проживання) зобов'язана в місячний термін подати інформацію про це до підрозділу з ведення Державного реєстру органу державної податкової служби за місцем свого постійного проживання.

Ідентифікаційний номер складається з десяти цифр. Перші п'ять цифр кодують дату народження власника номера – як правило, це п'ятизначне число являє собою кількість днів від 31 грудня 1899 року до дати народження людини. Однак, якщо однакову дату народження мають понад 5000 чоловіків (або 5000 жінок), то в деяких із них перші п'ять цифр будуть іншими. Наприклад, для дати народження 1 січня 1947 р. реєстраційний номер може починатися як з цифри «1», так і з цифри «8». Наступні 4 цифри (частково включаючи передостанню) позначають порядковий номер людини, яка народилася в цей день. У передостанній цифрі закодовано стать власника: якщо цифра непарна, стать – чоловіча, а якщо парна – жіноча³⁷.

Згідно зі ст. 2 Закону України «Про персональні дані», персональними даними визнаються відомості чи сукупність відомостей про фізичну особу, яка ідентифікована або може бути конкретно ідентифікована³⁸. Про ідентифікаційний код ні в даному законі, ні в КУпАП, ні в інших нормативно-правових актах не згадується.

Варто звернути увагу на те, що існує багато реальних випадків, коли шахраї, які мають «на руках» ідентифікаційний код інших осіб,

---

³⁶ Ідентифікаційний номер фізичної особи. URL: <https://ru.wikipedia.org/wiki>.

³⁷ Там само.

³⁸ Про захист персональних даних: Закон України від 01.06.2010 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text>.

використовують їхні дані для незаконних махінацій. Таке твердження поєднане з рівнем довіри населення до органів поліції. Зараз, на жаль, рівень довіри українського суспільства до охоронців правопорядку та законності має низький відсоток, що є проявом соціальної аномії.

Значимо, що особа, відносно якої винесено постанову у справі про адміністративне правопорушення, має повне право відмовитися надавати код працівнику поліції в одному з таких випадків або їх сукупності:

- 1) ідентифікаційний код платника податків не є персональними даними особи відповідно до закону;
- 2) у ч. 2 ст. 283 КУпАП відсутній такий обов'язковий реквізит, як ідентифікаційний код платника податків;
- 3) наявність численних життєвих випадків щодо шахрайства на основі незаконних махінацій з ідентифікаційним кодом особи, що може будуватися на низькому рівні довіри населення до поліції³⁹.

Заява як виконавчий документ, форма якої закріплена в Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, які не зареєстровані в автоматичному режимі, затверджена наказом МВС «Про затвердження Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі» від 07.11.2015 р. № 1395, не містить реквізиту «реєстраційний номер облікової картки платника податків», тобто код особи, яка за законодавством зобов'язана виконати рішення⁴⁰.

Офіційно судову практику не визнають джерелами права в силу свого рекомендаційного характеру, але водночас вона є необхідним допоміжним підґрунтям для прийняття судами процесуальних рішень під час розгляду справи, посилаючись на судові рішення минулих років. Проаналізуємо постанову Верховного Суду щодо вирішення питання про відкриття виконавцем виконавчого провадження в разі відсутності у виконавчому документі ідентифікаційного коду та особливості процедурних аспектів.

У разі наявності судового позову на дії державного виконавця виконавець не повертає стягувачу виконавчий документ назад через відсутність у ньому обов'язкового реквізиту, а відкриває виконавче

---

³⁹ КУпАП.

⁴⁰ Про затвердження Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі : Наказ МВС від 07.11.2015 р. № 1395. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1408-15#Text>

провадження. Тут ми звертаємо увагу на обставини, які будуть ускладнювати або пригальмовувати доступ до цих відомостей, і найголовніша з них – складна процедура отримання ідентифікаційного коду і тим самим вплив строків виконавчого провадження. У гіршому випадку особа, яка зобов'язана примусово виконати рішення, може змінити місце проживання або перебування, виїхати до іншого міста, району, області тощо. Саме тому дуже важливо для державних виконавців дотримуватися таких принципів їх діяльності: оперативності, економності сил і засобів. Принцип оперативності означає швидке та правильне виконання поставлених завдань, а економність сил та засобів – це мінімум часових витрат і витрат іншого характеру, в тому числі матеріальних, для державного виконавця під час провадження примусового виконання рішення. Постає необхідність усунення даних законодавчих колізій для спрощення порядку доступу до даних, які не є персональними, а саме ідентифікаційного коду платника податків. Це можна досягти тільки шляхом внесення законодавцем правильних змін до закону та інших нормативно-правових актів.

Стаття 188-13 КУпАП установлює відповідальність особи, яка відповідно до закону зобов'язана примусово виконати рішення уповноважених органів за невиконання законних вимог державного виконавця тощо. У випадку якщо державному виконавцю поліцейський у заяві не вказав ідентифікаційний код особи для примусового виконання нею рішення про стягнення штрафу, а державному виконавцю державна фіскальна служба або особа, яка підлягає примусовому виконанню рішення, не надає ідентифікаційний код, такі особи не будуть притягатися до відповідальності. Це пояснюється тим, що в диспозиції згаданої статті немає такого нормативного припису, який би зобов'язував указаних суб'єктів виконавчого провадження надавати державному виконавцю ідентифікаційний код⁴¹.

Таким чином, проаналізувавши чинні норми КУпАП та законів, що регулюють питання виконавчого провадження, з метою виправлень колізійних аспектів у правовому вимірі сфери забезпечення примусового виконання рішення, що не дає змогу посадовим особам органів державної виконавчої служби здійснювати належним чином свої повноваження, та полегшення їхньої виконавчої діяльності для примусового виконання рішень у справі про адміністративне правопорушення пропонуємо внести такі зміни до діючого законодавства:

– до ч. 2 ст. 283 КУпАП додати обов'язковий реквізит до постанови по справі про адміністративне правопорушення «реєстраційний номер облікової картки платника податків особи, стосовно якої

---

⁴¹ КУпАП.

розглядається справа» та викласти текст одного з реквізитів у такій редакції: «відомості про особу, стосовно якої розглядається справа (прізвище ім'я, по батькові (за наявності), дата народження, місце народження, місце проживання чи перебування, місце роботи або навчання)»;

– диспозицію статті 188-13 КУпАП викласти в такій редакції: «Невиконання законних вимог державного виконавця, приватного виконавця щодо усунення порушень законодавства про виконавче провадження, несвоєчасне подання або неподання звітів про відрахування із заробітної плати та інших доходів боржника, неподання або подання недостовірних відомостей про доходи і майновий стан боржника, ненадання на вимогу державного виконавця, приватного виконавця реєстраційного номеру облікової картки платника податків, декларації про доходи та майно, що подається відповідно до Закону України «Про виконавче провадження», чи зазначення в такій декларації неправдивих відомостей або неповідомлення про зміну відомостей, які зазначаються в декларації, неповідомлення боржником про зміну місця проживання чи місцезнаходження або місця роботи (отримання доходів), а також неявка без поважних причин за викликом державного виконавця, приватного виконавця».

Також нами було проведено соціологічне дослідження у сфері виявлення проблемних аспектів та їх вирішення, що стосується особливостей діяльності державної виконавчої служби в Дніпропетровській області в частині проблематики примусового виконання судових рішень.

Досліджуючи питання виконання органами державної виконавчої служби Дніпропетровської області виконавчих проваджень щодо виконання постанов про стягнення адміністративних штрафів у сфері безпеки дорожнього руху протягом 12-ти місяців 2019 року, встановлено, що органами державної виконавчої служби Дніпропетровської області виконано 72 421 виконавче провадження щодо виконання постанов про стягнення адміністративних штрафів у сфері безпеки дорожнього руху на суму 80 624 486 грн. Завершено 61 584 виконавчих провадження на суму 60 590 459 грн, що становить 85,0% від загальної кількості виконавчих документів даної категорії, які підлягали виконанню, та 75,2% від сум стягнення за ними. У зв'язку з фактичним виконанням у повному обсязі рішень згідно з виконавчими документами закінчено 31 752 виконавчих провадження, що становить 51,6% від загальної кількості завершених виконавчих проваджень. За даними виконавчими документами стягнуто 20 475 985 грн, що становить 33,8% від суми за завершеними виконавчими провадженнями.

Протягом 12 місяців 2020 року виконанню органами державної виконавчої служби Дніпропетровської області підлягало 88 182 виконавчих

провадження з виконання постанов про стягнення адміністративних штрафів у сфері безпеки дорожнього руху на суму 133 529 535 грн. Завершено 75 908 виконавчих проваджень на суму 95 771 020 грн, що становить 86,1% від загальної кількості виконавчих документів даної категорії, які підлягали виконанню, та 71,1% від сум стягнення за ними. У зв'язку з фактичним виконанням у повному обсязі рішень згідно з виконавчими документами закінчено 47 434 виконавчих провадження, що становить 53,8% від загальної кількості виконавчих проваджень, що підлягали виконанню. За даними виконавчими документами стягнуто 35 064 291 грн, що становить 26,3% від суми за виконавчими провадженнями, що підлягали виконанню.

Зазначимо, що певною проблемою у виконанні постанов про стягнення штрафів за порушення правил дорожнього руху залишається неповідомлення представником стягувача про повне чи часткове самостійне виконання рішення боржником. Крім того, мають місце випадки, коли після відкриття виконавчого провадження до відділу державної виконавчої служби з'являється боржник, який надає квитанцію про сплату штрафу в 15-денний строк, встановлений для добровільної сплати, та, відповідно, в розмірі, що вдвічі менший, ніж зазначено у виконавчому документі, який пред'явлено на виконання до органу державної виконавчої служби. Все це часто породжує непорозуміння і конфліктні ситуації, оскільки деякі боржники відмовляються звертатися до органу (посадової особи), яким винесено виконавчий документ, для підтвердження факту сплати штрафу, стверджуючи, що ними штраф сумлінно сплачений. На наш погляд, зазначена проблематика характерна не лише для Дніпропетровської області, а й для України загалом.

Перейдемо до розгляду судової практики, яку розпочнемо зі справи № 580/147/20 Шостого апеляційного адміністративного суду від 22 червня 2020 року щодо постановлення окремої ухвали у справі за апеляційною скаргою Центрального відділу державної виконавчої служби в місті Черкаси Центрального міжрегіонального управління Міністерства юстиції (м. Київ) на рішення Черкаського окружного адміністративного суду від 20 травня 2020 року у справі за адміністративним позовом приватного акціонерного товариства «Первомайський кар'єр «Граніт» до Центрального відділу державної виконавчої служби в місті Черкаси Центрального міжрегіонального управління Міністерства юстиції (м. Київ), третя особа – Головне управління Пенсійного фонду України в Черкаській області, про визнання протиправним та скасування рішення державного виконавця Центрального відділу державної виконавчої служби м. Черкаси, прийнятого у формі постанови про відкриття виконавчого провадження від 03.04.2018 р.

ВП № 56095017 щодо примусового виконання виконавчого листа Черкаського окружного адміністративного суду від 08.11.2017 р. № 823/1194/17⁴².

Рішенням Черкаського окружного адміністративного суду від 20 травня 2020 року позов задоволено в повному обсязі; визнано проти-правною та скасовано постанову державного виконавця Центрального відділу державної виконавчої служби м. Черкаси Головного територіального управління юстиції в Черкаській області про відкриття виконавчого провадження від 03.04.2018 р. ВП № 56095017. Не погоджуючись із рішенням Черкаського окружного адміністративного суду від 20 травня 2020 року, Центральний відділ державної виконавчої служби в місті Черкаси Центрального міжрегіонального управління Міністерства юстиції (м. Київ) подав апеляційну скаргу з підстав порушенням судом першої інстанції норм матеріального та процесуального права, неповного з'ясування обставин, що мають значення для справи, в якій просить скасувати рішення Черкаського окружного адміністративного суду від 20.05.2020 р.⁴³.

Розглянувши та дослідивши матеріали справи, суд постановив довести до відома начальника Головного управління Пенсійного фонду України в Черкаській області про виявлені судом під час розгляду справи та зазначені в окремій ухвалі факти порушення Закону України «Про виконавче провадження» від 02.06.2016 р. № 1404-VIII посадовими особами Управління Пенсійного фонду України в м. Черкасах Черкаської області (Головного управління Пенсійного фонду України в Черкаській області) для вжиття заходів щодо усунення причин та умов, що сприяли порушенню закону; зобов'язати начальника Головного управління Пенсійного фонду України в Черкаській області в місячний термін із дня отримання даної ухвали повідомити про вжиті заходи реагування Шостий апеляційний адміністративний суд. Також суд звернув увагу, що невиконання окремої ухвали є підставою для застосування до порушника адміністративної відповідальності відповідно до ч. 1 ст. 185-6 КУпАП або кримінальної відповідальності відповідно до ст. 382 КК України⁴⁴.

Продовжуючи, зазначимо, що 05.10.2020 року Київським районним судом м. Полтави було розглянуто справу № 552/2879/20, матеріали якої надійшли з Полтавського окружного адміністративного суду від секретаря судового засідання відділу організаційного забезпечення,

---

⁴² Справа № 580/147/20. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89954951>.

⁴³ Там само.

⁴⁴ Там само.

аналітичного-статистичної роботи та контролю відносно ОСОБА_1, начальника відділу з питань призначення та перерахунків пенсій військовослужбовців та деяких інших категорій громадян управління застосування пенсійного законодавства, за ст. 185-6 КУпАП. З матеріалів протоколу про адміністративне правопорушення, ОСОБА_1 не вжила заходів щодо окремої ухвали суду, а саме щодо зазначених у ній порушень закону⁴⁵.

13.04.2020 року Полтавським окружним адміністративним судом постановлено окрему ухвалу в адміністративній справі № 440/3031/19. Копію окремої ухвали направлено до ГУ ПФУ в Полтавській області для вжиття заходів щодо усунення причин та умов неналежного виконання рішення Полтавського окружного адміністративного суду від 18.09.2019 р. № 440/3031/19. 20.05.2020 року на адресу суду надійшов лист ГУ ПФУ в Полтавській області, в якому зазначено на правильності виконання рішення Полтавського окружного адміністративного суду від 18.09.2019 року у справі 440/3031/19. ПФУ надано відповідь про порядок виконання рішення суду, який фактично відповідає тим діям, що вчинялися раніше ГУ ПФУ в Полтавській області. ОСОБА_1 – начальник відділу з питань призначення та перерахунків пенсій військовослужбовців та деяких інших категорій громадян управління застосування пенсійного законодавства несе персональну відповідальність за організацію та виконання функцій очолюваним відділом, відповідальною за виконання окремої ухвали є ОСОБА_1. Суд постановив по даній справі визнати винною ОСОБА_1 за ст. 185-6 КУпАП, провадження у справі закрити у зв'язку із закінченням на момент розгляду справи строку притягнення до відповідальності згідно зі ст. 38 КУпАП⁴⁶.

У даному контексті вартою уваги є і справа № 501/536/17 за апеляційною скаргою ОСОБА_1 на ухвалу Іллічівського міського суду Одеської області від 22 вересня 2020 року у справі за позовом ОСОБА_1 до Департаменту державної виконавчої служби Міністерства юстиції України про зобов'язання вчинити певні дії. Так, із січня 2016 року на виконанні у відділі примусового виконання рішень Департаменту ДВС Міністерства юстиції України перебувало виконавче провадження № 49868375 з виконання рішення № 64511/12, виданого 19.11.2015 р. Європейським судом з прав людини у справі «Юрій Олексійович Щічка проти України та інші 572 заяви», яким визначено, що на користь ОСОБА_1 підлягає виплата 1000 євро в перерахунку на національну

---

⁴⁵ Справа № 552/2879/20. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/85948879>.

⁴⁶ Там само.

валюту держави – відповідача та виконання постанови Одеського окружного адміністративного суду від 17 грудня 2012 року № 2а/1570/8165/2011, зазначеної у п. 320 додатку до рішення Суду⁴⁷.

Згідно із зазначеною постановою ГУ ПФУ в Одеській області зобов'язано здійснити перерахунок з 13.08.2008 р. та виплату пенсії ОСОБА_1 відповідно до подання Управління фінансового забезпечення та бухгалтерського обліку за № 14/1029 з урахуванням процентної надбавки за вислугу років підполковника ОСОБА_1, а саме: у календарному обчисленні – 21 рік 4 місяці 28 днів, у пільговому включенні – 29 років 8 місяців 23 дня. 13 вересня 2016 року державним виконавцем винесено постанову про закриття виконавчого провадження на підставі п. 9 ч. 1 ст. 39 Закону, оскільки в ході виконання зазначеного рішення ЄСПЛ Міністерством юстиції України платіжним дорученням від 17.03.2016 р. № 1326 на користь ОСОБА_1 перераховані кошти в розмірі 28575,47 грн (еквівалент 1000 євро) та платіжним дорученням від 06.09.2016 р. № 5623 сплачена заборгованість по рішенню національного суду в розмірі 2357,92 грн⁴⁸.

Рішенням Іллічівського міського суду Одеської області від 27 квітня 2018 року по справі № 501/536/17 за позовом ОСОБА_1 до Департаменту ДВС Міністерства юстиції України визнано протиправними дії старшого державного виконавця ВПВР Департаменту ДВС Міністерства юстиції України щодо внесення відомостей до Вимоги державного виконавця № 467/23 від 23.08.2016 р. про встановлення розміру заборгованості перед ОСОБА_1. Вимогу державного виконавця № 467/23 від 23.08.2016 р. про виконання постанови Одеського окружного адміністративного суду та постанову від 13.09.2016 р. щодо закінчення виконавчого провадження ВП № 49868375 скасовано. У грудні 2019 року ОСОБА_1 подав до суду заяву про визнання дій Департаменту ДВС Міністерства юстиції України в особі ВПВР протиправними й такими, що ускладнюють виконання рішення Іллічівського міського суду Одеської області від 27 квітня 2018 року та порушують права позивача. Враховуючи обставини справи, суд дійшов висновку, що апеляційну скаргу ОСОБА_1 задовольнити частково, а саме ухвалу Іллічівського міського суду Одеської області від 22 вересня 2020 року скасувати. У задоволенні заяви ОСОБА_1 від 31.07.2020 р. про накладення штрафу на керівника Департаменту державної виконавчої служби Міністерства юстиції України – відмовити. Повідомити Головне управління Національної поліції в місті Києві про невжиття

---

⁴⁷ Справа № 501/536/17. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94178802>

⁴⁸ Там само.

відповідальною особою Департаменту державної виконавчої служби Міністерства юстиції України заходів до усунення порушень вимог закону, зазначених в окремій ухвалі Іллічівського міського суду Одеської області від 18 березня 2020 року по справі № 501/536/17. Направити копію даної ухвали Головному управлінню Національної поліції в місті Києві для вирішення питання щодо складання протоколу про адміністративне правопорушення, яке передбачене ст. 185-6 Кодексу України про адміністративні правопорушення⁴⁹.

У дослідженні судових рішень було проаналізовано справу № 580/3536/19, в якій розглянуто в порядку письмового провадження в місті Черкаси адміністративну справу за позовом ОСОБА_1 в інтересах неповнолітньої дитини ОСОБА_2 до приватного виконавця про визнання дій незаконними та скасування торгів. За результатами розгляду матеріалів встановлено, що ОСОБА_1 в інтересах неповнолітньої дитини ОСОБА_2 звернулась до суду з позовною заявою до приватного виконавця, в якій просила визнати неправомірними дії приватного виконавця щодо вчинення виконавчих дій з примусового виконання виконавчого листа № 2-228/11, виданого 01.10.2013 р. Соснівським районним судом м. Черкаси в межах виконавчого провадження № 59430598, а саме здійснення передачі на реалізацію арештованого домоволодіння АДРЕСА_2, якою користується та в якому проживає неповнолітня ОСОБА_2 2011 р.н., без надання дозволу органу опіки та піклування та з порушенням мораторію на реалізацію згідно із Законом України «Про мораторій на стягнення майна громадян України, наданого як забезпечення кредитів в іноземній валюті»; скасувати передачу на реалізацію майна у виконавчому провадженні № 59430598 про звернення стягнення на предмет іпотеки за іпотечним договором № ІД 895/06-034-185 від 06.04.2007 р., що належать на праві власності ОСОБА_3 та ОСОБА_4, для задоволення грошових вимог публічного акціонерного товариства «Укрсоцбанк» за договором кредиту № 895/06-034-185 від 06.04.2007 року в сумі 118587,11 доларів США, що за офіційним курсом НБУ еквівалентно 947 866,77 гривень⁵⁰.

Зазначимо, що підставою для відкриття виконавчого провадження по виконанню судового рішення є пред'явлений до відповідного відділу державної виконавчої служби виконавчий документ разом із заявою стягувача про відкриття виконавчого провадження. Так, відповідно до ст. 26 Закону України «Про виконавче провадження» в разі відкриття виконавчого провадження за заявою стягувача з метою забезпечення

---

⁴⁹ Справа № 501/536/17. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/941788>

⁵⁰ Там само.

виконання рішення з майнових стягнень державний виконавець постановою про відкриття виконавчого провадження вправі накласти арешт на майно і кошти боржника та оголосити заборону на його відчуження⁵¹. Заява про відкриття виконавчого провадження подається до органу ДВС у письмовій формі разом з оригіналом (дублікатом) виконавчого документа. До заяви про відкриття виконавчого провадження, яка подається представником стягувача, додається документ, що підтверджує його повноваження. На кожен поданий на примусове виконання виконавчий документ стягувачем подається окрема заява про відкриття виконавчого провадження. У разі пред'явлення до виконання виконавчого документа, за яким надана розстрочка виконання, виконавче провадження відкривається в частині, за якою сплинув строк сплати. У постанові про відкриття виконавчого провадження державний виконавець має зазначити про обов'язок боржника подати декларацію про доходи та майно боржника, попереджає боржника про відповідальність за неподання такої декларації або внесення до неї завідомо неправдивих відомостей⁵².

Таким чином, за результатами проведеного аналізу судових рішень по ст. 185-6 КУпАП щодо нежиття заходів щодо окремої ухвали суду встановлено, що основними позовними вимогами є: визнання протиправним та скасування рішення, зобов'язання вчинення певних дій, визнання протиправними дій приватного виконавця тощо.

Як ми вже попередньо зазначали, досягнення мети побудови в Україні правової європейської держави багато в чому залежить від того, чи буде належне нормальне функціонування так званої третьої влади – судової системи. Наразі діяльність останньої здійснюється в дуже важкий для України час: економіка країни в занепаді, тривають бойові дії на Сході країни, соціально-політична нестабільність, система підготовки та особливо перепідготовки суддівських кадрів «буксе», судді перевантажені справами, не працює належний механізм, передбачений законом України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві», через що суб'єкти кримінально-процесуальної діяльності підлягають протиправному тиску, погрозам, насиллю тощо. У результаті правосуддя не виглядає досконалим, що надійно забезпечує захист прав і законних інтересів громадян, суспільства та держави.

У державі, яка проголошує, що права і свободи людини та громадянина визначають сенс, зміст і застосування законів, діяльність законодавців та виконавчої влади, місцевого самоврядування, правових,

---

⁵¹ Закон України «Про виконавче провадження».

⁵² Там само.

судових органів, правосуддя набуває особливого значення, стає важливим гарантом прав і свобод. Проте, виконуючи дуже важливе завдання, правосуддя саме потребує охорони, в тому числі й за допомогою кримінально-правових заходів, тому що вчинювані кримінальні правопорушення у сфері діяльності правосуддя за своїми наслідками порівняні з найбільш тяжкими злочинами.

У структурі офіційно зареєстрованої злочинності посягання проти правосуддя не займає значного місця. Але навряд чи можна вважати помилковим твердження, що рівень латентності подібних кримінальних правопорушень є досить високим. Можна стверджувати, що однією з умов збереження невідповідності між опублікованими даними про кримінальні правопорушення проти правосуддя і дійсним положенням речей є того ж роду суспільно небезпечні діяння, що нерідко залишаються безкарними. Дійсність кримінально-правових засобів захисту правосуддя багато в чому залежить від того, наскільки чітко визначені законодавцем підвалини й умови їх виконання. Однак у регламентації відповідальності за даного роду злочини наявні, на наш погляд, істотні недоліки, які нерідко заважають реалізації положень кримінального закону у відповідності з його сенсом.

Виконання судових рішень завжди було великою проблемою для вітчизняного правосуддя. Тривалі терміни, зайві формальні вимоги, обмежені можливості для стягувача і боржника впливати на виконавче провадження і багато іншого створювали перешкоди для реального виконання рішень судів у приватно-правових справах. Проблема невиконання рішень в Україні стосується не тільки бізнесу, а й усього суспільства загалом. У самому суспільстві можна знайти початок цієї проблеми. Що стосується поваги до закону, то наше суспільство дуже сильно відрізняється від суспільства країн Європейського Союзу. Правовий нігілізм пронизує всі сфери українського життя. Звідси і масові випадки негативного ставлення суспільства до самої судової системи і прийнятих нею рішень, адже не секрет, що багато рішень не виконуються не тільки через слабку систему примусового виконання, але також і через неприйняття відповідачами справедливості прийнятих рішень. Завданням системи примусового виконання є протидія вказаному вище громадському опору реалізації правосуддя, а звідси і той недостатній інструментарій роботи виконавця, який побудований так, щоб суспільство не змогло дорікати державі в надмірному тиску на своїх громадян.

Для виконання рішення суду держава не пускає в хід усі можливості свого апарату примусу і системи санкцій, а намагається створити умови, коли у боржника прокинеться свідомість і з'явиться воля виконати рішення суду. Свідченням цього є судова практика щодо захисту прав

боржника від надмірно активних дій виконавців. Оскільки сьогодні Україна є більш інтегрованою в європейський простір, сподіваємося, що розвиток системи примусового виконання рішень в Україні буде відбуватися за допомогою і відповідно до загальноєвропейських стандартів.

Слід зазначити, що з'ясування особливостей кримінального правопорушення за невиконання судових рішень та процесуальний порядок притягнення до кримінальної відповідальності за дані діяння визначають порядок та процедуру продовження виконавчого провадження. За результатами аналізу Єдиного державного реєстру судових рішень встановлено, що починаючи з 1 січня 2015 року суддями кримінальної юрисдикції першої інстанції винесено 4029 судових рішень та вироків, з яких 477 – стосовно службових осіб, 37 – вчинені службовою особою, яка займає особливо відповідальне становище, 5 – невиконання службового рішення Європейського суду з прав людини, Конституційного Суду України. З них по Дніпропетровській області – 290 судових рішень та вироків.

Акцентуємо увагу на тому, що наразі виконання судових рішень у системі заходів із забезпечення захисту прав є одним із найбільш проблематичних питань в Україні, про що яскраво свідчить практика Європейського суду з прав людини. Основні труднощі в даному випадку виникають з питань невиконання судових рішень, прийнятих у рамках цивільного і адміністративного судочинства, оскільки відповідальність за виконання судових рішень в рамках кримінального процесу лежить на органах державної влади та здійснюється в їхніх інтересах. Виконання таких рішень, як правило, проводиться без зволікань. І навпаки, в рамках цивільного і адміністративного судочинства виконання судових рішень найчастіше є завданням учасників процесу.

На думку С. Д. Гусарева, реаліями сьогодення є те, що найгострішою проблемою вітчизняного судочинства є саме реальне виконання судових рішень, обов'язковість та невідворотність яких є одним із головних та важливих складників, на яких ґрунтується як авторитет усієї судової влади в Україні, так і верховенство права. У свою чергу забезпечити цю невідворотність призначені різні заходи правового впливу, серед яких, окрім процедури виконавчого провадження в порядку та відповідно до норм Закону, важливе місце посідає саме кримінальна відповідальність за умисне невиконання судового рішення, передбаченого статтею 382 Кримінального кодексу (далі – КК) України⁵³.

---

⁵³ Гусарев С.Д. Теоретичні аспекти забезпечення правового статусу особистості в Україні. *Науковий вісник Дніпропетровського юридичного інституту МВС України*. 2000. № 1. С. 39–44.

Таким чином, зосереджуємо увагу, що невиконання судового рішення, передбаченого статтею 382 КК України, є злочином із преюдицією, під яким розуміють таке посягання, кримінальна відповідальність за яке настає за умови попереднього притягнення цієї ж особи до юридичної відповідальності іншого виду (наприклад, цивільно-господарської, адміністративної, дисциплінарної).

Слід звернути увагу на той факт, що функції щодо виконання судових рішень у цивільному та адміністративному судочинстві європейських держав покладені на спеціалізовані служби – служби судових приставів. У різних державах вони не тільки мають різні найменування, а й статус. Навіть у пострадянських державах підхід до організації служби судових приставів не є однаковим. Так, наприклад, в Азербайджані та на Україні служби судових приставів є державним органом. У прибалтійських державах ці служби є приватними структурами, що, однак, не виключає державного регулювання та організації їх діяльності. У Вірменії та Грузії в них змішаний статус. У тих державах, де пристави мають приватно-правовий статус, до них застосовуються більш жорсткі правила (наявність спеціальної професійної освіти, складання іспитів і т. п.). Професійна діяльність як судового пристава вимагає наявності спеціальних повноважень і компетенції. Це необхідно для забезпечення якісного виконання судових рішень, а також їх однакового виконання на всій території. У більшості держав-членів Ради Європи від судових приставів потрібна наявність диплома про вищу юридичну освіту, а також проходження спеціального навчання. Що стосується пострадянських держав, то від приставів потрібно, як мінімум, проходження іспитів або професійної підготовки. Такий підхід відповідає загальноєвропейському, тому що аналогічні вимоги існують у переважній більшості європейських держав. Більше того, держави, де не існує такого підходу до професійної діяльності приставів, все більше схиляються до необхідності спеціалізованого навчання і відповідних іспитів для співробітників служб судових приставів.

Організація структур судових приставів, як правило, є єдиною на території держави. Це необхідно для однакового підходу до визначення компетенцій та функцій приставів, а також інших аспектів іншої діяльності. Такий підхід є в більшості європейських держав, у тому числі й пострадянських (за винятком Азербайджану і України). Проте в окремих державах (Азербайджан), крім національного рівня, дана сфера врегульована і на рівні адміністративно-територіальних одиниць. Більше того, на Україні служба судових виконавців організована не тільки в рамках єдиної національної, а й володіє окремими правами самоорганізації навіть на місцевому рівні.

Зазначимо, що кількість приставів значно варіюється від однієї держави до іншої, що, зокрема, пов'язано з кількістю населення, судів і суперечок, дозволених різними судовими інстанціями. Як наслідок, найбільша кількість приставів у пострадянських державах відзначається на Україні (5661 особа). У прибалтійських і закавказьких державах їх значно менше. У більшості держав-членів Ради Європи існують стандарти якості роботи приставів. Такі стандарти розробляються та імплементуються у все більшій кількості держав. Сьогодні вони існують у всіх пострадянських державах. Дані стандарти сприяють однаковому виконанню судових рішень на всій території держави і є гарантією забезпечення прав учасників процесу (насамперед їх рівності перед законом). У них містяться стандарти якості, принципи виконання рішень, їх тривалості, а також етики (професіоналізму, ефективності і т.п.). У більшості випадків вони представлені кодексами етики та аналогічними документами (наприклад, Азербайджан і Грузія).

Найчастіше такі стандарти якості роботи приставів існують у державах, де вони мають приватно-правовий статус, оскільки в державах, де виконання цих функцій здійснюється державними службовцями, їхня діяльність регулюється відповідними актами державної влади. Загальною тенденцією нині є створення «склепінь» принципів ефективності їхньої роботи. Підхід до вибору органу, відповідального за регулювання діяльності приставів, різний як на загальноєвропейському рівні, так і на пострадянському просторі. Дійсно, в державах, де служба судових приставів є державним органом, вона часто безпосередньо підпорядковується Міністерству юстиції. Можлива також участь судових органів у регулюванні діяльності судових виконавців, що може здійснюватися шляхом видачі розпоряджень і приписів.

У тих країнах, де служба судових приставів не є органом державної влади, функції з контролю і регламентації їхньої діяльності покладено на саморегульовані організації, в рамках яких вони функціонують. Основним порушенням професійних стандартів якості приставами є надмірна тривалість виконавчого провадження. Можливість оскаржити дії приставів існує в усіх пострадянських державах (за винятком України і Литви). В окремих країнах існує можливість оскаржувати дії приставів у зв'язку з їхніми неправомірними діями (Вірменія, Естонія, Латвія, Литва). Рідше визнається можливість оскаржувати надмірну вартість виконавчого провадження (Україна); невиконання судових рішень, де відповідачем виступає орган державної влади (Азербайджан); недолік інформування учасників процесу (Естонія, Литва); невиконання судового рішення взагалі (Латвія).

Так, наприклад, у Литві наявна система автоматичного арешту на кошти боржника, що дозволяє приватним виконавцям реалізовувати

виконавчі провадження за допомогою автоматизованих систем. Окрім цього, й інші процеси є максимально автоматизованими, наприклад, усі реєстри об'єднані в один, що дозволяє виконавцю натисканням однієї кнопки накласти арешт на все майно боржника – від нерухомості до цінних витворів мистецтва. Також для виконавців у Литві не передбачено обмежень по кількості помічників, на відміну від вимог Податкового кодексу України, згідно з якими в самозайнятої особи, якою є приватний виконавець, може бути не більше 4-х найманих працівників.

Проте наявні в даній системі й певні законодавчі прогалини та неточності, що зумовлюють виникнення додаткових процедурних питань під час виконання рішень. Найбільше питання у стягувачів викликає коло справ, які може брати до свого провадження приватний виконавець. Особливо це питання стосується виконавчих документів, які вже знаходились на примусовому виконанні у відділах ДВС та які, за бажанням стягувача, можуть бути передані на виконання приватним виконавцям. Однак у законодавстві з цього питання існує прогалина, що дозволяє передавати виконавчий документ від органу ДВС до приватного виконавця виключно до відкриття виконавчого провадження (тобто протягом 1 дня з моменту подання виконавчого документа до державного органу). Про це нам говорить буквально тлумачення закону, в якому вживається поняття «передача виконавчого документа», а не «виконавчого провадження».

ВИСНОВКИ

Ураховуючи вищевикладене, зазначимо, що ефективність правосуддя є найважливішим з аспектів демократичного суспільства та належного рівня дотримання основних прав і свобод людини. Виконання судових рішень, будь-то у кримінальних справах або у цивільних та адміністративних, є невід'ємною частиною правосуддя. Відповідно, своєчасне та належне виконання рішень судових органів є одним із показників ефективності правосуддя тієї чи іншої країни. Виконання судових рішень завжди було великою проблемою для вітчизняного правосуддя. Тривалі терміни, зайві формальні вимоги, обмежені можливості для стягувача і боржника впливати на виконавче провадження і багато іншого створювали перешкоди для реального виконання рішень судів з приватно-правових справ.

Проблема невиконання рішень в Україні стосується не тільки бізнесу, а й усього суспільства загалом. У самому суспільстві можна знайти початок цієї проблеми. Що стосується поваги до закону, наше суспільство дуже сильно відрізняється від суспільства країн Європейського Союзу. Правовий нігілізм пронизує всі сфери українського життя.

Звідси й масові випадки негативного ставлення суспільства до самої судової системи і прийнятих нею рішень, адже не секрет, що багато рішень не виконуються не тільки через слабку систему примусового виконання, але також і через неприйняття відповідачами справедливості прийнятих рішень.

Завданням системи примусового виконання є протидія вказаній вище реалізації правосуддя, а звідси і той недостатній інструментарій роботи виконавця – він побудований так, щоб суспільство не змогло дорікати державі в надмірному тиску на своїх громадян.

Для виконання рішення суду держава не пускає в хід усі можливості свого апарату примусу і системи санкцій, а намагається створити умови, коли в боржника прокинеться свідомість і з'явиться воля виконати рішення суду. Свідченням цього є судова практика щодо захисту прав боржника від надмірно активних дій виконавців.

Оскільки нині Україна є більш інтегрованою в європейський простір, сподіваємося, що розвиток системи примусового виконання рішень буде відбуватися за допомогою і відповідно до загальноєвропейських стандартів.

АНОТАЦІЯ

Комплексне дослідження адміністративно-правового забезпечення примусового виконання судових рішень в Україні передбачає вирішення порівняльно-правових аспектів адміністративно-правового забезпечення примусового виконання судових рішень уповноваженими органами виконавчої служби та Національною поліцією.

Досліджено адміністративно-правове регулювання відносин у сфері виконання судових рішень, визначено особливості її застосування та виокремлено напрями вдосконалення чинного законодавства в досліджуваній сфері. За результатами аналізу нормативно-правового забезпечення адміністративно-правових відносин у сфері виконання судових рішень в ієрархічному аспекті виділено чотири основних блоки нормативно-правових актів, регулюючих зазначені правовідносини: норми міжнародного законодавства у сфері виконання судових рішень; Конституція України; закони України, якими передбачено систему, структуру та порядок функціонування судової системи, включаючи виконання судових рішень, та підзаконні нормативно-правові акти.

Проаналізовано систему органів та осіб, які уповноважені до виконання судових рішень, і суб'єктів, щодо яких застосовується адміністративна відповідальність та здійснюється примусове застосування санкцій. Здійснено аналіз судових рішень щодо розгляду скарг на рішення, дії чи бездіяльність державних, приватних виконавців чи іншої посадової особи під час виконання судового рішення.

Констатовано, що в сучасній науковій юридичній літературі відсутній єдиний підхід до розуміння адміністративно-правового механізму забезпечення примусового виконання судових рішень, його складових елементів та предмету. До елементів структури адміністративно-правового механізму регулювання суспільних відносин зараховують норми права, що регулюють управлінські суспільні відносини, адміністративно-правові відносини, а також правозастосовну практику у сфері примусового виконання судових рішень.

Доведено необхідність комплексного підходу та реалізації нових процедур у досліджуваній сфері щодо вироблення механізму ефективного притягнення до відповідальності осіб, що порушують законодавство в частині невиконання судових рішень.

Запропоновано новий доктринальний підхід до систематизації та модернізації українського законодавства у сфері забезпечення примусового виконання судових рішень шляхом обґрунтування пропозицій прийняття та визначення змісту таких нормативно-правових актів, як Концепція реалізації державної політики у сфері судочинства та реалізації прав громадян на виконання судових рішень, Стратегія розвитку органів правосуддя та конституційного судочинства на 2021–2023 роки; а також внесення змін до діючих законів та інших нормативно-правових актів України.

Література

1. Про затвердження Інструкції з організації примусового виконання рішень суду : Наказ Міністерства юстиції України від 02.04.2012 № 512/5 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0489-12#Text> (дата звернення: 27.02.2021).

2. Про затвердження Порядку проведення перевірок діяльності органів державної виконавчої служби, приватних виконавців : Наказ МІОУ від 22.10.2018 р. № 3284/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1195-18#Text>

3. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів : Закон України від 23 грудня 1993 року. *Голос України*. 1994.

4. Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі : Закон України від 01.12.1994 р. № 264/94-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/264/94-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 27.02.2021).

5. Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів : Закон України від 02.06.2016 р. № 1403-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2016. № 30. Ст. 542.

6. Порядок взаємодії Міністерства внутрішніх справ України, Національної поліції України та органів і осіб, які здійснюють

примусове виконання судових рішень і рішень інших органів: наказ МВС, МІОУ від 30.01.2018 р. № 64/261/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0140-18#Text>

7. Інструкція з організації примусового виконання рішень, затверджена наказом Міністерства юстиції України від 02.04.2012 р. № 489/20802. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0489-12#Text>

8. Інструкція про порядок взаємодії органів внутрішніх справ України та органів державної виконавчої служби при примусовому виконанні рішень судів та інших органів (посадових осіб), затверджена спільним наказом Міністерства внутрішніх справ України та Міністерства юстиції України від 25.06.2002 р. № 607/56/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0541-02#Text>

9. Закони України «Про державну виконавчу службу», «Про виконавче провадження», «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини»: науково-практичний коментар / С. Я. Фурса та ін. ; за заг. ред. С. Я. Фурси ; Центр правових досліджень. Київ : Фурса С. Я. ; КНТ, 2008. 1172 с.

10. Ухвала Яготинського районного суду Київської області від 21.12.2016 р. у справі № 382/2331/14- ц : *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/63590694>

11. Ухвала Центрального районного суду м. Миколаєв від 03.01.2017 р. у справі № 490/12/17 : *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/63912859>

12. Оссе А. Принципы деятельности полиции : методическое пособие. URL: https://www.amnesty.nl/content/uploads/2017/01/understanding_policing_2007_russian.pdf?x53918

13. Кононець В. П. Підходи до розуміння адміністративно-правового механізму забезпечення примусового виконання судових рішень. *Юридична наука*. 2020. № 2. С. 161–170.

14. Про виконавче провадження : Закон України від 24.03.1998 р. № 202/98-ВР. *Відомості Верховної Ради*. 2016. № 30. Ст. 542.

15. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2001. № 25–26.

16. Кодекс України про адміністративні правопорушення. Харків : Одісей, 2014. 288 с.

17. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 18.12.1984 р. № 8073Х. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122.

18. Берестовський І. В. Захист прав людини і громадянина як функція української держави. *Науковий вісник НАВС*. 2011. № 4. С. 124–131.

19. Заєць А.П. Правова держава в Україні: концепція і механізми реалізації : дис. ... докт. юрид. Наук : 12.00.01 ; Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. Київ, 1999. 447 с
20. Кодекс України про адміністративні правопорушення. Харків : Одісей, 2014. 288 с.
21. Кодекс адміністративного судочинства України : Закон України від 06.07.2005 р. № 35–36, 37. *Відомості Верховної Ради*. 2005. № 35-36, 37. Ст. 446. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>
22. Науково-практичний коментар Кодексу України про адміністративні правопорушення /за ред. С. В. Петкова. Київ : Юрінком Інтер, 2020. 792 с
23. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 18.12.1984 р. № 8073X. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122.
24. Конституція України від 28 червня 1996 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
25. Ідентифікаційний номер фізичної особи. URL: <https://ru.wikipedia.org/wiki>
26. Де отримати індивідуальний податковий номер? URL: https://kyivcity.gov.ua/pasport_svidotstva_ta_dovidky/identyfikatsiyni_kod/de
27. Ідентифікаційний номер фізичної особи. URL: <https://ru.wikipedia.org/wiki>
28. Про захист персональних даних : Закон України від 01.06.2010 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text>
29. Про затвердження Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі : наказ МВС від 07.11.2015 р. № 1395. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1408-15#Text>
30. Справа № 580/147/20. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89954951>
31. Справа № 552/2879/20. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/85948879>
32. Справа № 501/536/17. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94178802>
33. Справа № 580/3536/19. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/85950840>
34. Гусарев С. Д. Теоретичні аспекти забезпечення правового статусу особистості в Україні. *Науковий вісник Дніпропетровського юридичного інституту МВС України*. 2000. № 1. С. 39–44.
35. Кононець В. П. Центри надання правової допомоги як засіб забезпечення виконання судових рішень органами державної виконавчої

служби. *Безоплатна правова допомога в Україні: шляхи подальшого розвитку та модернізації*: матеріали Всеукр. студ. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 5 жовтня 2018 р.). Дніпро : ДДУВС, 2018. С. 225–228.

36. Кононець В. П. Щодо сутності механізму примусового виконання судових рішень. *Юридична наука*. 2019. № 8. С. 201–208.

37. Kononets V. Practice of application by administrative courts of legislation in cases of appeals of decisions, actions or inaction of state executor. *KELM*. 2020. № 6. С. 142–147.

38. Про внесення змін до Закону України «Про виконавче провадження» та деяких інших законодавчих актів щодо виконання судових рішень»: Закон України від 15.03.2006 р. № 3541-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v_795600-06#Text

Information about the author:

Moroz Vita Petrovna,

Doctor of Law, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Administrative Law,
Process and Administrative Activity
Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs
26, Gagarin avenue, Dnipro, 49005, Ukraine